

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 7 oktober 2022

Mål nr

T 3762-21

PARTER

Klagande

RF

Ombud: Juristen OB

Motpart

TÅ

Ombud: Advokat CS

SAKEN

Skadestånd

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Hovrätten för Västra Sveriges dom 2021-05-20 i mål FT 1464-20

DOMSLUT

Högsta domstolen fastställer hovrättens domslut.

Högsta domstolen fastställer hovrättens sekretessförordnande.

Sekretessbestämmelsen i 21 kap. 3 a § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) ska fortsätta att vara tillämplig på TÅs adressuppgifter i partsbilagan till denna dom.

RF ska ersätta TÅ för hans rättegångskostnad i Högsta domstolen med 1 803 kr, varav 1 442 kr avser arbete och 360 kr 50 öre mervärdesskatt.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN M.M.

RF har yrkat att Högsta domstolen ska avslå TÅs skadeståndsyrkande.

TÅ har motsatt sig att hovrättens dom ändras.

Parterna har yrkat ersättning för rättegångskostnader i Högsta domstolen.

Högsta domstolen har meddelat det prövningstillstånd som framgår av punkten 7.

DOMSKÄL**Bakgrund**

1. RF spred den 24 oktober 2018 uppgifter om TÅ genom att i två grupper på Facebook dela en artikel skriven av en annan person. Vid delning i gruppen ”Sverigedemokraterna och JÅs trogna vänner”, som hade över 13 000 medlemmar, skrev RF ”Märkligt att värsta sortens bedragare kallar sig för nät-hatsgranskare! SVT har gjort bort sig igen!”. Vid delning i gruppen ”Stå Upp

För Sverige (utan markström)", som hade 5 000 medlemmar, skrev RF "Ja det är märkligt att en jägare av näthat är värsta sortens bedragare!".

2. Den artikel som RF delade pekar bl.a. ut TÅ som "djurplågare" och "bluffmakare som konstant lurar människor på pengar och aldrig betalar sina skulder" samt som en "fullblodsmytoman".

3. TÅ yrkade i tingsrätten att RF skulle förpliktas att betala 10 000 kr i kränkingsersättning till honom och gjorde gällande att RF genom att sprida uppgifterna gjort sig skyldig till förtal, vilket innebar en allvarlig kränkning av hans personliga integritet.

4. RF invände att spridningen inte utgjorde förtal, att det varit försvarligt att lämna uppgifterna och att TÅ under alla omständigheter redan fått kränkingsersättning av andra som delat samma artikel.

5. Tingsrätten bedömde att RF hade lämnat förtalsgrundande uppgifter om TÅ, att det inte varit försvarligt att lämna uppgifterna och att RF allvarligt kränkt TÅ. Tingsrätten ansåg att RF inte hade visat att TÅ redan fått ersättning av annan för spridning av artikeln och bedömde, mot bakgrund av den stora spridning som uppgifterna fått, att det skadestånd som TÅ begärde var skäligt.

6. Hovrätten har gjort samma bedömning som tingsrätten, nämligen att de uppgifter som RF har lämnat innebar att hon gjort sig skyldig till förtal av TÅ och allvarligt kränkt honom. Hovrätten har dock bedömt att den ersättningsgilla kränkningen, sett i ljuset av att TÅ berättigats till viss skadeståndsansättning av andra, inte motsvarar ett högre belopp än 5 000 kr.

Vad målet i Högsta domstolen gäller

7. Högsta domstolen har meddelat prövningstillstånd med utgångspunkt i vad hovrätten har funnit utrett om att de uppgifter som RF lämnat om TÅ utgör förtal och att det inte har varit försvarligt att lämna dessa uppgifter.

8. Målet i Högsta domstolen gäller frågan om vilken betydelse det har för bestämmandet av kränkingsersättningen att den skadelidande har fått, eller har rätt till, ersättning av andra skadevällare som har lämnat i huvudsak samma förtalsgrundande uppgifter.

Allmänt om kränkingsersättning

9. Den som allvarligt kränker någon annan genom brott som innefattar ett angrepp mot dennes person, frihet, frid eller ära ska ersätta den skada som kränkningen innebär (se 2 kap. 3 § första stycket skadeståndslagen).

Utmärkande för de brott som grundar rätt till ersättning är att de innefattar ett angrepp på den skadelidandes personliga integritet, närmast dennes privatliv och människovärde.

10. Vid bedömningen av om en handling utgör en allvarlig kränkning ska samtliga relevanta omständigheter kring handlingen beaktas. Viss ledning kan hämtas i den uppräknings som görs i 5 kap. 6 § skadeståndslagen av de faktorer som inverkar på skadeståndets bestämmande.

11. Kränkingsersättning skiljer sig från annat skadestånd genom att det inte handlar om en konkret skada; det är inte fråga om några iakttagbara skador som objektivt kan mätas eller värderas. Den syftar till att kompensera känslor hos den skadelidande som den kränkande handlingen har framkallat, såsom rädsla, förnedring, skam eller liknande, och att ge upprättelse. Ersättningen tar sikte på den kränkning som den skadelidande typiskt sett drabbas av. Den bestäms därmed i stor utsträckning med ledning av objektiva faktorer, även om man i särskilda fall kan ta hänsyn till intensiteten i den skadelidandes upplevelse av kränkningen. I praktiken bestämmer domstolarna ofta ersättningsnivåerna med ledning av de schabloner för brottsskadeersättning som tillämpas av Brottsoffermyndigheten efter beslut av Nämnden

för brottskadeersättning. (Se ”Chicken-racet” NJA 2021 s. 746 med hänvisningar.)

Kränkningersättning vid flera brottsliga handlingar

12. När samma skadevållare utsätter en skadelidande för flera brottsliga handlingar som har ett samband med varandra ska kränkningersättningen bestämmas efter en sammanvägd bedömning av den aktuella brottsligheten och inte genom att ersättning bestäms för varje brott (se ”Kränkningensbestämningen” NJA 2018 s. 1083). Ska flera skadevållare ersätta samma skada, t.ex. när flera gärningsmän har utfört den skadegrandande handlingen tillsammans, kan dessa åläggas solidarisk skadeståndsskyldighet (se 6 kap. 4 § skadeståndslagen).

Bestämmande av kränkningersättning

13. Kränkningersättning ska bestämmas efter vad som är skäligt med hänsyn till handlingens art och varaktighet (se 5 kap. 6 § skadeståndslagen). Ersättningen ska bidra till att den drabbade får upprättelse för den kränkande handlingen och därmed återställa dennes självrespekt och självkänsla. Utgångspunkten ska vara en skönsmässig bedömning, baserad på förhärskande etiska och sociala värderingar (se prop. 2000/01:68 s. 48 och 51 f.).

14. Högsta domstolen har tidigare uttalat att kränkningersättningen inte fyller sin avsedda funktion om den frikopplas från de etiska och sociala värderingar och de förhållanden som gäller vid tiden för fastställandet av ersättningen. Vidare ökar förutsättningarna för att ersättningen ska bidra till upprättelse om de värderingar och förhållanden som gäller när ersättningen fastställs får slå igenom. Ersättningen ska därför enligt domstolen bestämmas med utgångspunkt i vid domstillfället rådande etiska och sociala värderingar och de förhållanden som då gäller. När dessa förhållanden återspeglas i

schabloner ska kränkingsersättningen bestämmas med utgångspunkt i dessa. (Se ”De hänskjutna ersättningsfrågorna” NJA 2017 s. 938, p. 7–11.)

15. Efter en ändring som trädde i kraft den 1 juli 2022 anges i 5 kap. 6 § att ersättningen ska bestämmas på ett sätt som innebär att den kränkte får upprättelse för angreppet. Syftet med att tydliggöra upprättelsefunktionen har varit att generellt höja ersättningsnivåerna vid kränkning (se prop. 2021/22:198 s. 19).

16. Bestämmelsen har också ändrats på det sättet att det anges fler omständigheter som ska beaktas särskilt vid bestämmande av kränkingsersättning. De tidigare fem punkterna har utökats till sju och några av punkterna har fått ett delvis nytt innehåll. I den femte punkten anges, såväl i den tidigare som i den nya lydelsen, att det ska beaktas om handlingen har varit ägnad att väcka allmän uppmärksamhet.

17. Det finns inga övergångsbestämmelser till lagändringarna; det anges enbart att de träder i kraft den 1 juli 2022. I propositionen sägs att de allmänna skadeståndsrättsliga principer som innebär att nya skadestandsregler endast tillämpas på skadefall som har inträffat efter ikraftträdandet ska gälla även för de nu aktuella nya reglerna (se a. prop. s. 44 och SOU 2021:64 s. 307 ff.).

18. Den nya lydelsen ska alltså inte tillämpas på skadefall som har inträffat före den 1 juli 2022. Av ”De hänskjutna ersättningsfrågorna” framgår dock att de etiska och sociala värderingar och de förhållanden som gäller vid domstillfället ska vara bestämmande för ersättningens storlek. Förändringar av etiska och sociala värderingar under tiden från den kränkande handlingen fram till domstillfället har därför betydelse (jfr p. 14). Den frågan aktualiseras dock inte i detta fall. Det är bara RF som har överklagat hovrättens dom. Högre ersättning än den som hovrätten har dömt ut kan därför inte bestämmas.

Kränkningersättning vid förtal

19. Den som utpekar någon som brottslig eller klandervärd i sitt levnadssätt eller annars lämnar uppgift som är ägnad att utsätta denne för andras missaktning döms för förtal till böter. Om den som har lämnat uppgiften var skyldig att uttala sig eller om det annars med hänsyn till omständigheterna var försvarligt att lämna uppgift i saken, och den som lämnat uppgiften visar att uppgiften var sann eller att han eller hon hade skälig grund för uppgiften, ska det inte dömas till ansvar. (Se 5 kap. 1 § brottsbalken.)

20. Förtalsbrottet, som skyddar den enskildes ära och det anseende som han eller hon har hos andra, är ett brott som kan ge rätt till kränkningersättning enligt 2 kap. 3 § skadeståndslagen. Vid bestämmande av kränkningersättning ska bland annat beaktas vilket slag av uppgifter förtalet har avsett, risken för att det fästs tilltro till uppgifterna och den spridning som uppgifterna fått genom den aktuella handlingen (jfr ”Löpsedeln” NJA 2003 s. 567 och ”Filmen på nätet” NJA 2015 s. 86).

21. Ett förtalsbrott är fullbordat när en förtalsgrundande uppgift är lämnad till tredje man. Varje vidare spridning av förtalsgrundande uppgifter, exempelvis genom att de delas med andra på internet, utgör ett separat brott. (Jfr Agneta Bäcklund m.fl., 8 juni 2022, JUNO, Norstedts Juridik, kommentaren till 5 kap. 1 § brottsbalken, under Lämna en uppgift om någon, ”De tre tidningsartiklarna” NJA 1976 s. 150 och ”Bilderna som låg kvar” NJA 2020 s. 917, p. 19–22.)

22. Varje vidare spridning av en förtalsgrundande uppgift utgör alltså en ny handling som ger rätt till ersättning av var och en som har spridit uppgiften vidare för den skada som var och ens handling innebär, om kränkningen är allvarlig. Att den skadelidande har fått, eller har rätt till, ersättning av andra

skadevällare som har spridit samma förtalsgrundande uppgifter påverkar därmed, som utgångspunkt, inte bestämmandet av ersättningen. Det är då inte fråga om samma skada och något solidariskt skadeståndsansvar enligt 6 kap. 4 § skadeståndslagen aktualiseras inte (jfr p. 12).

23. En annan sak är att det förhållandet att uppgifterna har spridits tidigare kan påverka bedömningen av den skada som handlingen har inneburit. Den tidigare spridningen kan också påverka bedömningen av om det vid den nya spridningen har varit fråga om en allvarlig kränkning.

Bedömningen i detta fall

24. Utgångspunkten för Högsta domstolens prövning är att RF har gjort sig skyldig till förtal, dels genom inlägget i gruppen ”Sverigedemokraterna och JÅs trogna vänner”, dels genom inlägget i gruppen ”Stå Upp För Sverige (utan markström)”.

25. De uppgifter som har lämnats i inläggen innehöll ett flertal påståenden om TÅ av nedsättande karaktär. Inläggen gjordes i grupper med ett stort antal medlemmar och genom RFs agerande riskerade uppgifterna att få en stor spridning. Förtalsbrotten har utgjort allvarliga kränkningar av TÅs integritet. RF är därmed skyldig att ersätta den skada kränkningen har inneburit.

26. Den kränkingsersättning som RF ska betala till TÅ ska bestämmas för den samlade kränkningen efter en sammanvägd bedömning av hennes förtal av honom. Att TÅ kan ha rätt till kränkingsersättning av andra skadevällare som har spridit samma uppgifter påverkar inte ersättningen (se p. 22).

27. Det finns inte skäl att bestämma den samlade ersättningen till ett belopp som är lägre än det belopp – 5 000 kr – som hovrätten har bestämt.

28. Vid denna utgång ska RF ersätta TÅ för hans rättegångskostnad. Ersättningen kan inte sättas högre än ett belopp som motsvarar kostnaden för en timmes rättslig rådgivning (se 18 kap. 8 a § rättegångsbalken).

I avgörandet har deltagit justitieråden Gudmund Tojjer, Johnny Herre, Svante O. Johansson, Cecilia Renfors (referent) och Johan Danelius. Föredragande har varit justitiesekreteraren Charlotta Hallgren.